

PASAULIO PREKYBOS ORGANIZACIJOS GINČŲ SPRENDIMO TARYBOS SPRENDIMAI EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS SISTEMOJE

Inga Daukšienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4546
Elektroninis paštas dauksiene@mruni.eu

Pateikta 2011 m. liepos 18 d., parengta spausdinti 2011 m. rugsėjo 15 d.

Anotacija. *Staipsnyje analizuojama problema dėl PPO ginčų sprendimo institucijos – Ginčų sprendimo tarybos (DSB), sprendimų tiesioginio veikimo ES teisėje. ESTT savo jurisprudencijoje nuosekliai laikosi pozicijos, kad Sąjungos teisės akto teisėtumas negali būti ginčijamas nei remiantis PPO sutarties nuostatomis (išskyrus Nakajima/Fediol jurisprudencijoje įtvirtintas išimtis), nei DSB priimtu sprendimu. Pastaroji teismo pozicija grindžiama PPO ginčų sprendimo sistemos specifika – derybų tarp ginčo šalių svarba net ir priėmus DSB sprendimą bei nepakankamu abipusiškumo principu, kuris reiškia, kad svarbiausi Sąjungos prekybos partneriai tokio DSB sprendimų poveikio nepripažįsta. Vis dėlto tokia ESTT pozicija bei ją pagrindžiantys argumentai kelia abejonių, todėl straipsnyje siekiama nuodugniau paanalizuoti teismo argumentus bei išplėtoti mokslinį diskursą, nustatant bei įvertinant papildomus argumentus dėl DSB sprendimų poveikio ES teisėje.*

Reikšminiai žodžiai: *Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, Pasaulio prekybos organizacijos ginčų sprendimo sistema, DSB sprendimai, tiesioginis veikimas.*

Įvadas

1991 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau tekste – ESTT) pirmą kartą pasisakė dėl tarptautinių teismų, įsteigtų pagal Sąjungos sudarytą tarptautinę sutartį, sprendimų privalomumo ES institucijoms, taip pat ir ESTT. Teismo nuomone, jeigu ES yra tarptautinio susitarimo šalis ir jei toks tarptautinis susitarimas nustato atskirą teisminę sistemą, tai ESTT yra saistomas tokio teismo sprendimais. Nors teismas nepaaiškino privalomumo apimties, tačiau teisės doktrinoje iš principo sutariama, kad toks privalomumas bus taikomas tik tais atvejais, kai ES buvo ginčo šalimi procese. Tai reikštų, kad tarptautiniam teismui priėmus sprendimą dėl ES priemonių nesuderinamumo su atitinkamos tarptautinės sutarties nuostatomis, ESTT vėlesnėje savo jurisprudencijoje būtų saistomas tokio teismo sprendimu.

Vis dėlto ESTT šios savo pozicijos nepalaikė, spręsdamas dėl Pasaulio prekybos Organizacijos ginčų sprendimo institucijos – Ginčų sprendimo tarybos (angl. *Dispute Settlement Body*, sutr. DSB), sprendimų teisinio statuso ES teisėje. Teismas nepripažino DSB sprendimų tiesioginės veikimo galimybės ir šios pozicijos nuosekliai laikėsi ir vėlesnėje praktikoje. Toks ESTT sprendimas bei jį pagrindžiantys argumentai sulaukė nevienareikšmiškų vertinimų ES teisės doktrinoje. Vieni autoriai (pavyzdžiui, *H. Sauer*, Generalinis advokatas *Leger*), palaiko tokią poziciją ir siekia pateikti papildomus argumentus. Kiti (*T. Lock*, *J. Rapp-Lucke*, Generalinis advokatas *S. Alber ir kt.*) pateikia, mūsų manymu, svarius argumentus, verčiančius abejoti ESTT sprendimo pagrįstumu.

Šiame straipsnyje sieksime atsakyti į klausimą, ar DSB sprendimai turėtų pasižymėti tiesioginio veikimo savybe ES teisėje. Šiuo tikslu detaliau tirsime ESTT išsakytus argumentus dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo negalimumo bei sieksime išplėtoti mokslinį diskursą, įvertindami „už“ ir „prieš“ argumentus. Kadangi ESTT pateikti argumentai tiesiogiai siejasi su PPO ginčų sprendimo sistemos specifika bei PPO sutarties vieta ES teisės sistemoje, tai tyrimo pradžioje aptarsime ir šiuos klausimus.

Siekiant nurodyto tikslo, pasitelkiami loginis, analizės, lyginamasis tyrimo metodai.

1. Pasaulio prekybos organizacijos ginčų sprendimo sistema

Prie PPO sutarties kaip priedas esantis Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos¹ (angl. *Dispute Settlement Understanding*, sutr. DSU) (toliau tekste – DSU) įtvirtina vieningą PPO ginčų sprendimo sistemą. Tam tikras ginčų sprendimas buvo numatytas pagal Bendrąjį susitarimą dėl muitų tarifų ir prekybos (angl. *General Agreement on Tariffs and Trade*, sutr. GATT), tačiau Urugvajaus raundo metu (1986–1993 m.) jis buvo paverstas integruota ginčų sprendimo sistema, pavesta prižiūrėti PPO struktūrinei daliai – prie PPO Generalinės tarybos veikiančiai Ginčų sprendimo tarybai (angl. *Dispute Settlement Body*, sutr. DSB), kurioje turi teisę dalyvauti visų Susitariančių Šalių

1 Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 2 Priedas Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620.

atstovai. Remiantis Susitarimo 2 straipsniu DSB turi teisę sudaryti kolegijas, tvirtinti kolegijų bei Apeliacinio komiteto ataskaitas, prižiūrėti kolegijų sprendimų bei rekomendacijų įgyvendinimą ir leisti sustabdyti nuolaidų ir kitų įsipareigojimų taikymą. Ginčų sistemos pagrindą sudaro pranešimai ir konsultacijos, kartu siūloma pasinaudoti gromis paslaugomis, taikiniu ir tarpininkavimu siekiant padėti šalims rasti ginčo sprendimą². Neišsprendus ginčo, skundą pateikusi šalis gali DSB prašyti sudaryti kolegiją³.

Kolegijos yra sudaromos iš 3, o šalims susitarus iš 5 narių, kurie eidami pareigas yra nepriklausomi. Kolegijų narius siūlo Sekretoriatas, šalys dėl narių paskyrimo gali prieštarauti tik esant svarbioms priežastims. Kolegijos nariai turi turėti tinkamą kvalifikaciją tarptautinės prekybos teisės ar politikos srityje. Tais atvejais, kai yra daugiašalis skundas, daugiau nei viena šalis prašo sudaryti kolegiją dėl to paties klausimo, jei įmanoma sudaroma viena bendra kolegija⁴.

Kaip nustatyta DSU 11 straipsnyje, kolegijų funkcija yra padėti DSB atlikti savo pareigas. Šiuo tikslu kolegija objektyviai įvertina svarstomą klausimą, taip pat visus su svarstomu klausimu susijusius faktus bei nustato kitus duomenis, kurie padės DSB teikiant rekomendacijas ar priimant sprendimus. Tais atvejais, kai ginčo šalims nepavyksta surasti abiem (visoms) pusėms priimtino sprendimo, kolegija savo išvadas rašytinės ataskaitos forma pateikia DSB. Šiais atvejais kolegijos ataskaitoje išdėstomi nustatyti faktai, ar taikytinos atitinkamos nuostatos, ir pagrindžiamos kolegijos išvados bei teikiamos rekomendacijos⁵.

Remiantis Susitarimo 16 straipsnio 2 dalimi kolegijų ataskaitas tvirtina DSB, nebent ginčo šalis paduoda apeliaciją ar DSB bendru sutarimu nusprendžia netvirtinti ataskaitos.

Ginčo šaliai suteikta teisė teikti apeliacijas dėl kolegijos nagrinėtų ginčų. Apelacijų nagrinėjimo tvarka reglamentuota Susitarimo 17 straipsnyje. DSB įsteigia septynių narių nuolatinį Apeliacinį komitetą. Apeliacinius ginčus nagrinėja 3 Apeliacinio komiteto nariai, parenkami rotacijos principu. Apeliaciją gali pateikti tik ginčo šalys, o trečiosios šalys, pranešusios DSB apie savo esminį suinteresuotumą svarstomu klausimu, gali pateikti Apeliaciniam komitetui pareiškimus ir joms gali būti suteikta galimybė būti išklausytoms. Apeliacija apsiriboja tik kolegijos ataskaitoje pateiktais teisiniais klausimais ir teisiniu aiškinimu. Apeliacinis komitetas turi teisę patvirtinti, pakeisti ar atmesti kolegijos nustatytus teisinius faktus⁶. Apeliacinio komiteto ataskaitos, kaip ir apeliacine tvarka neapskustos kolegijų ataskaitos, tvirtinamos DSB, nebent bendru sutarimu nusprendžiama netvirtinti⁷.

2 Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 2 Priedas Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620. 5 str.

3 *Ibid.*

4 Collier, J.; Vaughan, L. *Ginčų sprendimas tarptautinėje teisėje: institucijos ir procedūros*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 147.

5 Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos, *supra* note 1, 12 str. 7 dalis.

6 *Ibid.*, 17 str. 13 dalis.

7 *Ibid.*, 17 str. 14 dalis.

Igyvendinimo priežiūrą vykdo DSB⁸. Jei atitinkama šalis per nustatytą laiką neįvykdo rekomendacijų, skundą pateikusi šalis gali kreiptis į DSB dėl leidimo sustabdyti nuolaidų ir kitų įsipareigojimų taikymą pagal susitarimą, kuris buvo pažeistas⁹.

2. Pasaulio prekybos organizacijos sutarties vieta Europos Sąjungos teisės sistemoje

Šioje dalyje analizuosime ESTT praktiką dėl PPO Sutarties vietos ES teisinėje sistemoje. Šie teismo sprendimai ir juose minimi argumentai dėl PPO sutarties teisinio statuso svarbūs tiriant DSB sprendimų tiesioginio veikimo problematiką ES teisėje.

PPO sutartis ES teisėje traktuojama kaip mišri sutartis (angl. *Mixed agreements*), kadangi jos narėmis yra ES, ES valstybės narės bei valstybės, kurios nėra ES narės. Kaip nustatyta SESV 216 straipsnio 2 dalyje, Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai yra privalomi Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms. Pagal ESTT *Haegeman* jurisprudenciją¹⁰, ES sudarytos tarptautinės sutartys sudaro neatskiriamą Sąjungos teisės dalį. Dėl ES sudarytų tarptautinių sutarčių tiesioginio veikimo ESTT pasisakė *Kupferberg* byloje¹¹. Šioje byloje Teismas pripažino tarptautinių sutarčių tiesioginį veikimą, jei toks susitarimas atitinka tiesioginio veikimo sąlygas, taikomas bet kokiai kitai ES teisės normai¹². Tačiau be tradicinių tiesioginio veikimo sąlygų, ESTT nustatė ir papildomą kriterijų – tarptautinė sutartis dėl savo pobūdžio arba dėl savo struktūros turi būti suderinama su tiesioginio veikimo savybe¹³. Būtent dėl šios sąlygos nebuvo pripažintas 1947 m. GAAT tiesioginis veikimas. Pirmą kartą šis klausimas buvo iškeltas 1972 m. *International Fruit* byloje¹⁴. Įdomu šiuo atveju yra tai, kad tuo metu Bendrija nebuvo GAAT šalimi, tačiau Teismas pripažino GAAT nuostatų privalomumą Bendrijos institucijoms, remdamasis tuo, kad, kai valstybės narės sudarė Romos sutartį, jos buvo įsipareigojusios pagal GATT, o Bendrijai pagal EB sutarties 133 straipsnį (dabar SESV 207) buvo perduota valstybių narių kompetencija bendros prekybos politikos srityje¹⁵. Taigi, kaip minėta, ESTT nepripažino GATT nuostatų tiesioginio veikimo dėl pačios sutarties pobūdžio ir struktūros. ESTT nurodė, kad GATT buvo pagrįstas derybomis, vykusiomis abipusiškų ir tarpusavyje naudingų susitarimų pagrindu, todėl nuostatoms buvo būdingas didelis lankstumas¹⁶. GATT nuostatų tiesioginio veikimo negalimumas

8 Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos, *supra* note 1, 21 str.

9 *Ibid.*, 22 str. Daugiau apie priežiūros procedūrą ir laikinųjų priemonių taikymą žr. Collier, J.; Vaughan, L., *supra* note 4, p. 149–150.

10 Byla 181/73, *Haegeman v. Belgian State* [1974] ECR 449, paras 5, 6.

11 Byla 104/81, *Hauptzollamt Mainz v. CA Kupferberg & Cie. KG* [1982] ECR 3641.

12 ES teisės normos tiesioginio veikimo sąlygos (normos aiškumas, besąlygiškumas ir nepriklausymas nuo vėlesnių valdžios veiksmų) pirmą kartą nustatytos *Van Gend & Loos* byloje. Byla 26/62, *Van Gend & Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen* [1963] ECR 1, para 13.

13 Byla 104/81, *supra* note 11, para 22.

14 Byla 21-24/72, *International Fruit Company NV v. Producerschap voor Groenten en Fruit* [1972] ECR I-1219.

15 *Ibid.*, para 18.

16 *Ibid.*, para 21.

reiškia, kad negali būti remiamasi GATT nuostatomis siekiant ginčyti Sąjungos teisės aktų teisėtumą.

1995 m. įsigaliojus PPO steigimo sutarčiai, kilo diskusijos, ar atsižvelgiant į padarytus GATT pakeitimus PPO susitarimai gali būti pripažinti tiesiogiai veikiančiais. *Portugal v. Council* byloje¹⁷ Teismas patvirtino savo praktiką dėl GAAT nuostatų tiesioginio veikimo ir pritaikė ją visai PPO sutarčiai. Tai reiškia, kad PPO sutartis iš esmės nepatenka tarp normų, į kurias atsižvelgdamas Teismas persvarstytų Sąjungos institucijų patvirtintų priemonių teisėtumą¹⁸. ESTT nepripažindamas PPO sutarties tiesioginio veikimo iš esmės rėmėsi dviem argumentais. Pirmas, PPO sutartis, kaip ir ankstesnė GATT, yra pagrįsta derybomis, vykusiomis abipusiškumo pagrindu, ir tai ją išskiria iš kitų tarptautinių susitarimų, kurie buvo pripažinti kaip tiesiogiai veikiantys¹⁹. Antras, svarbiausi Bendrijos prekybos partneriai neleidžia PPO susitarimų taikyti savo teisinėse sistemose tikrinant vidaus teisės normų teisėtumą²⁰.

Vadinamojoje *Nakajima/Fediol* jurisprudencijoje ESTT yra nustatęs dvi šios taisyklės išimtis. Pirmoji išimtis, nustatyta *Fediol* byloje, taikoma, kai Sąjungos teisės aktai pateikia aiškią nuorodą į GATT teisę²¹. Antroji išimtis, nustatyta *Nakajima* byloje, reiškia, jog Sąjungos institucijų aktai gali būti ginčijami remiantis GATT taisyklėmis, kai institucija priimdama teisės aktą ketino įgyvendinti prisiimtą konkretų įsipareigojimą pagal GATT²².

Aiškinant *Nakajima* išimtį klausimų kelia sąvokos „konkretus“ ir „ketino“. Generalinio advokato L. A. Geelhoed nuomone, reikalavimas įgyvendinti konkretų įsipareigojimą pagal GATT nurodo tiesiog konkrečios GATT nuostatos arba konkrečios nuostatų grupės įgyvendinimą. Tuo tarpu „ketinimas“ turėtų apimti ne subjektyvius teisės aktų leidejo ketinimus. Vertinimas turėtų apsiriboti teisės akto tikslu, pagrįstu visiškai objektyviu ginčijamos nuostatos aiškinimu²³. Tačiau ESTT praktika šių išimčių aiškinimo klausimu nėra nuosekli.

3. DSB sprendimų tiesioginis veikimas Europos Sąjungos teisėje

Atsižvelgiant į tai, kad PPO sutarties nuostatos nėra tiesiogiai veikiančios ES teisėje, keliamas klausimas, ar dėl šios priežasties tiesioginio veikimo savybės neturi ir DSB sprendimai. Neginčijama, kad DSB sprendimai yra privalomi ginčo šalims, todėl PPO teisės pažeidimo atveju ES privalo imtis priemonių DSB sprendimui vykdyti. Tačiau nėra aišku, ar tuomet, kai DSB priima sprendimą dėl ES padaryto PPO teisės pažeidimo,

17 Byla C-149/96, *Portugal v. Council*, [1999] ECR I-08395.

18 *Ibid.*, para 47.

19 *Ibid.*, para 42.

20 *Ibid.*, para 43.

21 Case 70/87, *Fédération de l'industrie de l'huilerie de la CEE (Fediol) v. Commission*, [1989] ECR I-01781, para 22.

22 Case C-69/89, *Nakajima All Precision Co. Ltd v. Council*, [1991] ECR I-2069, para 30-32.

23 Generalinio advokato L. A. Geelhoed išvada byloje C-313/04, *Franz Egenberger GmbH Molkerei und Trockenwerk v. Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung*, [2006] ECR I-06331, paras 73-75.

ESTT savo vėlesnėje jurisprudencijoje yra saistomas DSB sprendime pateiktu normos aiškinimu. Sakykime, jei individas patyrė žalą dėl Sąjungos veiksmų, kurie DSB pripažinti prieštaraujančiais PPO taisyklėm, ar jis galėtų remtis DSB sprendimu, pateikdamas ieškinį ESTT dėl žalos atlyginimo.

Pažymėtina, kad analizuodami ESTT susaistymo DSB sprendimais klausimą mes nekalbame apie DSB sprendimų privalomumą *stare decisis* – doktrinos prasme. Ši bendrosios teisės tradicijai būdinga doktrina yra svetima tiek tarptautinei, tiek ES teisei, todėl jos pritaikymas iš principo reikštų paradigmos pasikeitimą ES teisėje ir greičiausiai reikalautų ES steigimo sutarčių revizijos.

4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

DSB sprendimų tiesioginio veikimo ES teisėje klausimas buvo sprendžiamas *Van Parys* byloje²⁴. Šio ESTT prejudicinio sprendimo priešistorė buvo tokia: 1997 m. Apeliacinis komitetas, remdamasi DSB ataskaita, pripažino Tarybos reglamentą Nr. 404/93 dėl bendro bananų rinkos organizavimo²⁵ nesuderinamu su GATT. Vykdydama Apeliacinio komiteto sprendimą, ES pakeitė bananų rinkos organizavimo režimą, išleisdama Reglamentą Nr. 1637/98, iš dalies keičiantį Reglamentą (EEB) Nr. 404/93 dėl bendro bananų rinkos organizavimo²⁶. Ekvadoro prašymu, Kolegija nustatė, kad ir naujasis reglamentas prieštarauja tam tikroms GATT nuostatomis. Europos Sąjungai nepateikus apeliacijos, DSB patvirtino Kolegijos ataskaitą. Belgijoje įsteigta firma *Leon van Parys NV* (toliau – *Van Parys*), daugiau kaip 20 metų importuojanti bananus į ES iš Ekvadoro, kelis kartus kreipėsi į kompetentingą Belgijos valdžios instituciją dėl importo licencijos išdavimo. *Van Parys* nebuvo išduotos importo licencijos prašomiems kiekiams, todėl ji pateikė ieškinį Belgijos nacionaliniam teismui, ginčydama tokių sprendimų teisėtumą. *Van Parys* teigė, kad importą į Bendriją reguliuojantys reglamentai, kuriais pagrįsti ginčijami sprendimai, yra negaliojantys PPO taisyklių atžvilgiu. Belgijos nacionalinis teismas, manydamas, kad ginčo metu iškilo Bendrijos teisės aktų galiojimo klausimas, kreipėsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo ir, be kita ko paklausė, ar Reglamentas 1637/98 yra galiojantis, atsižvelgiant į 1994 m. GATT I ir XIII straipsnių nuostatas²⁷. Svarbi aplinkybė šiuo atveju buvo ta, kad Kolegija buvo išaiškinusi PPO teisės nuostatas ir nustačiusi reglamento nesuderinamumą su jomis. Taigi ESTT turėjo išspręsti klausimą, ar PPO susitarimai sukuria Sąjungos teisės subjektams teisę jais remtis teisme, siekiant užginčyti Sąjungos teisės akto galiojimą tuo atveju, kai DSB paskelbė, kad šie aktai yra nesuderinami su PPO taisyklėmis.

24 Byla C-377/02, *Léon Van Parys NV v. Belgisch Interventie – en Restitutiebureau (BIRB)*, [2005] ECR I-1465.

25 Tarybos reglamentas (EBB) Nr. 404/93 dėl bendro bananų rinkos organizavimo, OL L 47, 1993, p. 1–11.

26 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1637/98, iš dalies keičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 404/93 dėl bendro bananų rinkos organizavimo, OL L 210, 1998, p. 28–31.

27 Byla C-377/02, *supra* note 24, para 37.

ESTT patvirtinęs ankstesnę savo jurisprudenciją dėl PPO sutarčių tiesioginio veikimo ES teisėje negalimumo bei išsprendęs *Nakajima/Fediol* jurisprudencijoje suformuluotų išimčių taikymo klausimą, toliau pateikė argumentus dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo negalimumo. Teismo argumentai iš esmės orientuoti į argumentus, kuriais jis grindė negalėjimą remtis PPO sutartimis, siekiant ginčyti Sąjungos institucijų priimtų teisės aktų teisėtumą. Pirmas argumentas remiasi PPO ginčų sprendimų specifiška. ESTT teigė, kad net ir priėmus DSB sprendimą derybos tarp valstybių išlieka ypač svarbios²⁸. Teismas akcentavo DSU 22 straipsnį, pagal kurį nevykdant DSB sprendimų yra nustatyta galimybė taikyti laikinąsias priemones, t. y. kompensaciją ir nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymą. Antras argumentas, pagrindžiantis DSB sprendimų tiesioginio veikimo negalimumą, remiasi nepakankamu abipusiškumo principu, kadangi, kaip nurodė ESTT, svarbiausi Bendrijos prekybos partneriai nepriskiria PPO susitarimų prie normų, kurių atžvilgiu jų teisminės institucijos kontroliuoja jų nacionalinių teisės aktų teisėtumą. Todėl tokio abipusiškumo nebuvimas galėtų pažeisti pusiausvyrą taikant PPO taisykles²⁹.

ETT sprendimas *Van Parys* byloje po kelių metų patvirtintas *IKEA*³⁰ bei *FIAMM*³¹ bylose.

5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos vertinimas

ESTT sprendimas *Van Parys* byloje sulaukė nemažai dėmesio teisės doktrinoje. Daug kritikos skirta teismo sprendimą pagrindžiantiems argumentams dėl derybų ir abipusiškumo principo. Todėl šioje dalyje aptarsime šiuos argumentus detaliau ir sieksime įvertinti jų pagrįstumą.

5.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo argumentas dėl derybų

Van Parys byloje ESTT pateikė argumentą, kad net ir priėmus DSB sprendimą PPO ginčų sprendimo sistema didelę reikšmę teikia šalių deryboms, siekiant nustatyti abipusiai priimtina kompensaciją³². Tokia teismo pozicija leidžia manyti, kad teismas nepripažįsta DSB sprendimų įpareigojančio pobūdžio, kadangi ginčo šalys po DSB sprendimo derybų keliu gali ieškoti alternatyvių sprendimų. ESTT pagrįsdamas šį argumentą daugiausia rėmėsi DSU 22 straipsniu, kuris numato galimybę DSB sprendimo nevykdymo atveju taikyti laikinąsias priemones, tokias kaip kompensacija ir nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymas. Procesas pagal DSU 22 straipsnį prasideda šalių derybomis ir jeigu joms nepavyksta susitarti, ginčo sprendimo procedūrą inicijavusi ša-

28 Byla C-377/02, *supra* note 24, para 42.

29 *Ibid.*, para 53.

30 Byla C-351/04, *Ikea Wholesale Ltd v. Commissioners of Customs & Excise*, [2007] ECR I-7723, para 29.

31 Byla 121/06, *FIAMM and Others v. Council and Commission*, [2008] ECR I-6513, para 117.

32 Byla C-377/02, *supra* note 24, para 42.

lis gali pateikti prašymą DSB dėl laikinųjų priemonių taikymo³³. Nuolaidos ir įsipareigojimai nustatomi pagal susitarimą, kuris buvo pažeistas ir turi būti susiję su tuo pačiu sektoriumi³⁴. Tačiau jei tai nerealu ar neefektyvu, gali būti sustabdyti ir kiti įsipareigojimai, numatyti pagal tą pačią sutartį, tačiau kitame sektoriuje (sektoriuose)³⁵. Taigi šiuo atveju iš principo kalbama apie atsakomąsias priemones, kurios taikomos tol, kol bus įvykdytas DSB sprendimas³⁶. Todėl kyla abejonių, ar šalių derybų svarba, net ir priėmus DSB sprendimą, yra tinkamas argumentas, pagrindžiantis DSB sprendimų tiesioginio veikimo negalimumą.

Generaliniai advokatai *S. Alber* ir *A. Tizziano*, kritikuodami tokią teismo argumentaciją, vieningai sutaria, kad derybos tarp ginčo šalių po DSB sprendimo nepanaikina pralaimėjusios šalies pareigos įgyvendinti DSB sprendimą³⁷. Šiuo atveju yra svarbu, kad, kaip nustatyta DSU 22 straipsnio 1 dalyje, laikinos priemonės neturi viršenybės prieš DSB sprendimų įgyvendinimą. Kaip nustatyta DSU 17 straipsnio 1 dalyje, DSB patvirtintas ataskaitas ginčo šalys priima besąlygiškai. Tai reiškia, kad ginčą pralaimėjusi šalis negali pasirinkti, ar įgyvendinti DSB sprendimą, ar atlyginti žalą. Ginčo šalims susitarus dėl DSU 22 straipsnyje numatytų laikinųjų priemonių taikymo, pareiga įgyvendinti DSB sprendimą išlieka. Derybos tarp ginčo šalių priėmus DSB sprendimą ir susitarimas dėl laikinųjų priemonių taikymo gali būti traktuojamas kaip pralaimėjusios šalies PPO teisės pažeidimo pripažinimas, o tai galėtų būti papildomu argumentu dėl DSB sprendimo privalomumo³⁸.

Iš tiesų PPO ginčų sprendimo sistema pasižymi tam tikru lankstumu ir šalių derybos priėmus DSB sprendimą suteikia joms atitinkamą veikimo laisvę, siekiant pasiekti abiem šalims priimtina kompromisą. Tačiau šalių susitarimas, kaip išplaukia iš DSU 3 straipsnio 5 dalies, turi būti suderinamas su PPO teise, o tai gali būti pasiekta tik įgyvendinus DSB sprendimą³⁹. DSU 22 straipsnis nesuteikia teisės pralaimėjusiai šaliai išsiderėti išimčių dėl DSB sprendimo įgyvendinimo⁴⁰.

DSU 22 straipsnio prasmė ir tikslas yra suteikti galimybę ginčą laimėjusiai šaliai taikyti atsakomąsias priemones, jeigu pralaimėjusi šalis nevykdo DSB sprendimo⁴¹. Tarptautinės teisės požiūriu, nesant pakankamų prievartos priemonių prieš pralaimė-

33 Lock, T. *Das Verhältnis zwischen dem EuGH und internationalen Gerichten*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, p. 229.

34 Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos, *supra* note 1, 22 str. 3 dalies a punktas.

35 *Ibid.*, 22 str. 3 dalies b punktas

36 Herrmann, Ch.; Weiss, W.; Ohler, Ch. *Welthandelsrecht*, 2. Aufl. München, 2007, p. 150.

37 Generalinio advokato Alber išvada byloje Nr. C-94/02 P [2003] ECR I-10565, para 81; Generalinio advokato Tizziano išvada byloje Nr. C-377/02, [2005], ECR I-1465, para 57.

38 Zonnekeyn, G. A. The Status of Adopted Panel and Appellate Body Reports in the European Court of Justice and the European Court of First Instance. *Journal of World Trade*. 2000, 34: 103.

39 Held, S. *Die Haftung der EG für die Verletzung von WTO-Recht*. Tübingen, 2006, p. 114; Generalinio advokato Alber išvada byloje Nr. C-94/02 P [2003] ECR I-10565, para 84.

40 Generalinio advokato Alber išvada byloje Nr. C-94/02 P, *supra* note 37, para 78.

41 Rapp-Lücke, J. S. *Das rechtliche Verhältnis zwischen dem Streitbeilegungsgremium der Welthandelsorganisation und dem Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften*. Baden-Baden, 2004, p. 205.

jusią šalį, tokiu būdu yra užtikrinama lygybė tarp ginčą laimėjusios ir pralaimėjusios šalies⁴².

Nustačius, kad DSU 22 straipsnyje numatytų laikinų priemonių taikymas neturi įtakos pareigai įgyvendinti DSB sprendimą, ESTT pateiktas argumentas, kad, pripažinus DSB sprendimų tiesioginį veikimą, iš Europos Sąjungos įstatymų leidybos arba vykdomosios valdžios institucijų būtų atimta DSU 22 straipsnio suteikta veikimo laisvė, yra nepriimtinas, kadangi būtent jos privalo įgyvendinti DSB sprendimą⁴³.

5.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo argumentas dėl nepakankamo abipusiškumo

Antrasis ESTT argumentas dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo negalimumo remiasi nepakankamu abipusiškumu, kuris reiškia, kad daugelis svarbių Bendrijos prekybos partnerių, pirmiausia Jungtinės Amerikos Valstijos, nepripažįsta tokio tiesioginio veikimo. Abipusiškumo principas – vienas svarbiausių PPO teisės principų, todėl, anot ESTT, jo nebuvimas galėtų pažeisti pusiausvyrą taikant PPO taisykles⁴⁴.

Ir šis DSB sprendimų tiesioginio veikimo negalimumo pagrindimas sulaukė nemažai kritikos. Generalinis advokatas *S. Alber* ir dalis autorių, abejodami šio argumento pagrįstumu, išvelgia prieštaravimus teismo praktikoje⁴⁵. ESTT argumentacijai priešinamas teismo sprendimas *Kupferberg* byloje⁴⁶, kuris laikomas esminiu dėl ES sudarytų tarptautinių sutarčių tiesioginio veikimo pripažinimo. Šioje byloje ESTT nurodė, kad tokių sutarčių tiesioginiam veikimui neturi įtakos ta aplinkybė, kad kitose teisinėse tvarkose sutarties nuostatos nėra pripažįstamos tiesiogiai veikiančiomis⁴⁷. Tuo tarpu ESTT jurisprudencijoje dėl PPO teisės statuso ES teisėje jis abipusiškumo trūkumą pateikia kaip argumentą dėl PPO sutarties tiesioginio veikimo negalimumo⁴⁸.

Abipusiškumo reikalavimas yra prekybos politikos pagrindas⁴⁹. Vadovaujantis šiuo principu Europos Sąjungos institucijoms pirmiausia turėtų būti suteikta pakankamai veikimo laisvės derybose ir aiškinant bei įgyvendinant pareigas pagal PPO teisę⁵⁰. Jei PPO teisės pažeidimas, padarytas kitos PPO narės, neturi jokio teisinio poveikio jos nacionalinėje teisėje, tai, pagal ESTT argumentaciją, taikant abipusiškumo principą, jis neturėtų tokio poveikio ir ES teisėje.

Vis dėlto esant DSB sprendimui ir pasibaigus jo įgyvendinimo terminui, pareiga jį įgyvendinti išlieka. Būtent šios įgyvendinimo pareigos egzistavimas negalėtų būti sude-

42 Lock, T., *supra note* 33, p. 230.

43 Byla C-377/02, *supra note* 24, para 48.

44 Byla C-377/02, *supra note* 24, para 53.

45 Generalinio advokato Alber išvada byloje Nr. C-94/02 P, *supra note* 37, para 37, 102; Lock, T., *supra note* 33, p. 232; Held, S., *supra note* 39, p. 116; Danwitz, T. Der EuGH und das Wirtschaftsvölkerrecht – ein Lehrstück zwischen Europarecht und Politik. *Juristenzeitung*. 2001, p. 721.

46 Byla 104/81, *Hauptzollamt Mainz v. CA Kupferberg & Cie. KG*, [1982] ECR 3641.

47 *Ibid.*, Byla 104/81, para 18.

48 Byla C-149/96, *Portugal v. Council*, [1999] ECR I-08395, para 44.

49 Generalinio advokato Alber išvada byloje Nr. C-94/02 P, *supra note* 37, para 102.

50 Rapp-Lücke, J. S., *supra note* 41, p. 266.

rinamas su abipusiškumo principo taikymu⁵¹. DSB priėmus sprendimą, Sąjungos veikimo laisvė yra gerokai apribojama, kadangi pagal PPO teisę išlieka pareiga įgyvendinti DSB sprendimą. Todėl pagal PPO sutarties šalių valią rėmimasis abipusiškumo principu nėra galimas, bent jau tuomet, kai egzistuoja DSB sprendimas⁵². Juk PPO ginčų sprendimo procedūra yra sukurta tam, kad būtų užtikrintas pareigų pagal PPO teisę įgyvendinimas. Todėl abipusiškumo principas, kaip argumentas, paneigiantis DSB sprendimų privalomumą, nėra įtikinamas.

6. Mokslinis diskursas

ESTT aiškindamas ES teisę nėra saistomas DSB sprendimais. Teismas tokią poziciją grindžia PPO ginčų sprendimo specifika, nurodydamas argumentus dėl ginčo šalių derybų svarbos ir nepakankamo abipusiškumo principo. DSB sprendimų teisinis statusas ES teisėje svarbus mokslinio diskurso objektas. Iš principo autoriai yra pasiskirstę į dvi stovyklas: vieni pasisako „už“ DSB sprendimų tiesioginį veikimą, kiti pritaria ESTT pozicijai ir jo išplėtotai argumentacijai.

Manytume, plėtojant diskusiją dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo ES teisėje, svarbu atsakyti į klausimą, ar ESTT yra saistomas kitų tarptautinių teismų, kurie turi jurisdikciją spręsti ginčus pagal ES sudarytą tarptautinį susitarimą, sprendimais. Šiuo atveju taip pat kalbama apie privalomumą tik tais atvejais, kai ES buvo ginčo šalimi tokiaame procese, o ne privalomumą *stare decisis* – doktrinos prasme.

ESTT pozicija šiuo klausimu išreikšta jo Nuomonėje 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ (toliau tekste – Nuomonė 1/91)⁵³. ESTT pažymėjo, kad: „Jeigu tarptautiniame susitarime nustatyta atskira teisminė sistema, kuri apima teismą, kompetentingą spręsti šio susitarimo šalių ginčus ir aiškinti jo nuostatas, tokio teismo sprendimai Bendrijos institucijoms, įskaitant ir Teisingumo Teismą, yra privalomi. Šie sprendimai taip pat yra privalomi, kai Teisingumo Teismo prašoma priimti prejudicinę sprendimą arba sprendimą nagrinėjant tiesioginį ieškinį dėl tarptautinio susitarimo išaiškinimo, dėl to, kad pastarasis yra Bendrijos teisinės sistemos sudedamoji dalis.“⁵⁴ Taigi ESTT pripažįsta tarptautinių teismų sprendimų privalomumą, jeigu yra tenkintina ši sąlyga: tokia tarptautiniame susitarime turi būti nustatyta atskira teisminė sistema, kuri apima teismą, kompetentingą spręsti šio susitarimo šalių ginčus ir aiškinti jo nuostatas. Toks tarptautinio teismo sprendimas tampa integralia Sąjungos teisės dalimi, todėl yra privalomas tiek ESTT, tiek kitoms ES institucijoms. Kai kurie autoriai, remdamiesi šiuo pasisakymu, išveda ir DSB sprendimų privalomumą ESTT⁵⁵. Kiti gi tokių paralelių

51 Lock, T., *supra* note 33, p. 232.

52 Held, S., *supra* note 45, p. 115.

53 1991 m. gruodžio 14 d. nuomonė 1/91 „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ [1991] ECR I-6079.

54 Nuomonė 1/91, *supra* note 53, para 39.

55 Weber, A.; Moos, F. Rechtswirkungen von WTO-Streitbeilegungenscheidungen im Gemeinschaftsrecht. *Europäische Zeitung für Wirtschaftsrecht*. 1999, p. 232.

neišveda, teigdami, kad tokia pozicija dėl DSB sprendimų būtų nepriimtina, nes pati PPO sutartis nepasižymi tiesioginiu veikimu⁵⁶. Abejodami tokia pozicija, atkreiptume dėmesį, kad ESTT Nuomonėje 1/91 minimas privalomumas tiesiogiai išplaukia iš Sąjungos priimtų įsipareigojimų pagal tarptautinę sutartį, o ne iš to, ar ta tarptautinė sutartis yra tiesiogiai veikianti.

Be to, yra teigiama, kad ESTT pozicija, išreikšta Nuomonėje 1/91, negalėtų būti pritaikyta DSB sprendimams, todėl kad ESTT šiuo atveju kalba apie teismo sprendimų privalomumą. Tuo tarpu kai kurie autoriai atmeta DSB sprendimų privalomumą, remdamiesi tuo, kad nei DSB, nei Kolegija, nei Apeliacinis komitetas nėra teisminiai organai⁵⁷. Teigiama, kad šios ginčų sprendimo institucijos neturi teismui būdingų bruožų pirmiausia todėl, kad DSB procese reikšmingą vietą užima derybos bei politiniai sprendimai⁵⁸. Kitas argumentas yra tas, kad Kolegijos ir Apeliacinio komiteto parengtos ataskaitos tėra rekomendacijos. Teisinį privalomumą jos įgyja tik tuomet, kai yra patvirtinamos DSB, kuri, nors ir priima sprendimus kaip ginčų sprendimo organas, yra tik politinis organas⁵⁹. Dalis autorių prieštarauja tokiai pozicijai. Įtikinamas atrodo autorės *Rapp-Lücke Juliane* tyrimas, kuris remiasi ESTT pateikta teismo samprata SESV 267 straipsnio prasme⁶⁰. Autorė nustato, kad Kolegija ir Apeliacinis komitetas atitinka ESTT jurisprudencijoje nustatytus teisminei institucijai taikomus kriterijus. O būtent, abiejų šių institucijų įsteigimas remiasi teisiniu pagrindu, joms suteikta privaloma jurisdikcija ir procesas yra *inter partes*. Be to, priimdamos sprendimą jos vadovaujasi teisės normomis ir sprendimą priima teisiniame procese. Ginčų sprendimo institucijos pagal PPO teisę taip pat atitinka nuolatinumo reikalavimą. Autorius *Lock Tobias*, pritardamas tokiai pozicijai, teigia, kad apeliacinės instancijos egzistavimas atitinka teismo proceso reikalavimus, o grynai politinio pobūdžio procesui papildoma teisėtumo kontrolė nebūtų būdinga⁶¹. Vertindami argumentą dėl ataskaitų rekomendacinio pobūdžio ir jų patvirtinimo DSB, atkreiptume dėmesį, kad Kolegijos ir Apeliacinio komiteto ataskaitos DSB tvirtinamos automatiškai, nebent DSB konsensu nusprendžia ataskaitos netvirtinti⁶². Taip pat aplinkybė, kad proceso metu yra suteikiama galimybė ginčo šalims surasti abiem priimtina sprendimą, nepanaikina teismui būdingų kriterijų. Juk taip pat ir nacionalinėje procese teisėje yra žinomas šalių sutaikymo institutas, kuris remiasi ginčo šalių derybomis⁶³.

Pagrindžiant DSB sprendimų privalomą pobūdį, be Nuomonės 1/91, paraleliai būtų galima pasiremti ESTT *Sevince* sprendimu⁶⁴, kuriame teismas pripažino Asociacijos ta-

56 Sauer, H. *Jurisdiktionskonflikte in Mehrebenensystemen / Conflicts of jurisdictions in multi-level systems: die Entwicklung eines Modells zur Lösung von Konflikten zwischen Gerichten unterschiedlicher Ebenen in vernetzten Rechtsordnungen*. Berlin: Springer, 2008, p. 257.

57 Generalinio advokato Leger išvada byloje Nr. C-351/04 [2007] ECR I-7723, para 93.

58 *Ibid.*, para 95.

59 *Ibid.*, para 94.

60 Rapp-Lücke, J., *supra* note 41, p. 237.

61 Lock, T., *supra* note 33, p. 234.

62 Rapp-Lücke, J., *supra* note 41, p. 339.

63 *Ibid.*, p. 237.

64 Byla C-192-89, *Sevince v. Staatssecretaris van Justitie*, [1990] ECR I-3461, paras 9, 15.

rybos, įsteigtos pagal Susitarimą, įsteigiantį Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją⁶⁵, sprendimų tiesioginį veikimą. Asociacijos taryba – grynai politinio pobūdžio institucija, sudaryta iš Sąjungos, valstybių narių bei Turkijos valstybės atstovų⁶⁶. Remiantis tuo, kad grynai politinio pobūdžio sprendimai, nekeliant sąlygos juos įgyvendinti, yra laikomi integruota Sąjungos teisės dalimi, DSB sprendimai taip pat turėtų patekti į šią kategoriją ir pasižymėti tiesioginio veikimo savybe⁶⁷.

Plėtojant diskusiją dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo ES teisėje, akcentuojama problema dėl ESTT išimtinės jurisdikcijos aiškinti ES teisę pažeidimo. Generalinis advokatas P. Leger nurodė, kad jei ESTT būtų saistomas DSB sprendimų, iškiltų pavojus ES teisės nepriklausomumui, kadangi ESTT, aiškindamas atitinkamas Bendrijos teisės nuostatas ir spręsdamas dėl jų galiojimo, besąlygiškai privalėtų vadovautis DSB aiškinimu⁶⁸. Su tokia pozicija nenorėtume sutikti dėl kelių priežasčių. Pirma, DSB sprendimų tiesioginis veikimas nepažeistų ESTT išimtinės jurisdikcijos pagal SESV 264 straipsnį skelbti atitinkamus Sąjungos institucijų priimtus teisės aktus negaliojančiais, kadangi DSB sprendimas pats savaime nepanaikina jam prieštaraujančio ES teisės akto. Todėl ESTT ir toliau formaliai išlaikytų šią savo išimtinę jurisdikciją skelbti ES institucijų priimtus teisės aktus negaliojančiais. Antra, ESTT susaistymas DSB aiškiniu nepažeistų išimtinės ESTT jurisdikcijos pagal SESV 264 straipsnį tikslo ir prasmės. Juk ši ESTT išimtinė jurisdikcija suteikta tam, kad būtų užtikrintas ES teisės vieningas aiškinimas ir taikymas visoje Europos Sąjungoje. Pripažinus DSB sprendimų įpareigojantį pobūdį, grėsmė vieningam ES teisės aiškinimui nekiltų, kadangi, laikantis DSB sprendimų ir jais vadovaujantis, būtų užtikrinamas vieningas ES teisės taikymas⁶⁹. Trečia, atsižvelgdami į anksčiau aptartus ESTT pasisakymus Nuomonėje 1/91, galėtume teigti, kad pats ESTT, pripažindamas kitų tarptautinių teismų sprendimų privalomumą, neįžvelgia grėsmės ES teisės nepriklausomumui, todėl tokia grėsmė negalėtų kilti ir DSB sprendimų privalomumo atveju.

DSB sprendimų tiesioginis veikimas galėtų būti grindžiamas teisėtumo principu. Kadangi DSB sprendimai Sąjungai yra privalomi, tai jų privalu laikytis. Būtent Sąjungos kaip teisinio darinio ypatumai turėtų lemti DSB sprendimų privalomumą. Tokią poziciją palaiko ir Generalinis advokatas S. Alber, teigdamas, kad Sąjunga, būdama teisine bendrija, turėtų palaikyti teisėtumo principą ir pripažinti, kad DSB sprendimai yra privalomi, bent jau kai pasibaigia laikotarpis, skirtas jiems įgyvendinti⁷⁰. Kiti autoriai, pritardami teisėtumo principo svarbai šiame kontekste, akcentuoja individo teisių gynybą. Teisinė bendrija neatsiejama nuo individo teisių apsaugos, todėl asmenims turi būti suteikta galimybė naudotis veiksminga ES teisinės sistemos jiems suteiktų teisių teis-

65 1963 m. rugsėjo 12 d. Susitarimas, įsteigiantis Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją, OL 217, 1964, p. 3687/64.

66 *Ibid.*, 6 str.

67 Lock, T., *supra* note 33, p. 235.

68 Generalinio advokato Leger išvada byloje Nr. C-351/04, *supra* note 57, para 79.

69 Rapp-Lücke, J., *supra* note 41, p. 258.

70 Generalinio advokato Alber išvada byloje Nr. C-94/02, *supra* note 37, para 47.

mine gynyba⁷¹. Jei individui nebūtų suteikta teisė, pavyzdžiui, pateikiant ieškinį ESTT dėl žalos atlyginimo pagal SESV 268 straipsnį, remtis DSB sprendimu, jo teisių apsauga būtų gerokai susilpninta.

Kai kurie autoriai argumentą dėl teisėtumo principo sieja su tarptautinės teisės principu *pacta sunt servanda*. Lavranos N. nuomone, DSB sprendimų, kurie yra dalis teisinių įsipareigojimų, kylančių iš PPO sutarties, nesilaikymas sukelia principo *pacta sunt servanda* pažeidimą⁷². Vis dėlto abejotume, ar tarptautinės teisės požiūriu, DSB sprendimų tiesioginio veikimo nepripažinimas sukeltų šio principo pažeidimą. Net ir autoriai, pasisakantys prieš DSB sprendimų tiesioginį veikimą, neabejoja Sąjungos tarptautiniu teisiniu susaistymu išorės srityje DSB sprendimais ir PPO sutartimi. O šiuo atveju kalbame apie DSB sprendimų teisinį poveikį Sąjungos viduje. Tarptautinė teisė nenustato sutarties šalims pareigos tarptautinės teisės normas taikyti tiesiogiai, todėl ir DSB sprendimų tiesioginio veikimo nepripažinimas ES teisėje nebus laikomas pažeidimu pagal tarptautinę teisę⁷³.

Paskutiniu argumentu dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo galėtų būti vadina-masis prislopintas dialogas (angl. *muted dialog*). Šis dialogas panašus į ESTT ir Europos Žmogaus Teisių Teismo bendradarbiavimą, tačiau kur kas mažiau išplėtotas ir pastebimas praktikoje⁷⁴. Tokio bendradarbiavimo pavyzdys galėtų būti ESTT praktikos atvejis, kai teismas vienoje iš savo bylų interpretavo viščiukų gabalų be kaulų klasifikaciją ir ši interpretacija nukrypo nuo tradicinio ES muitinės institucijų interpretavimo, tačiau atitiko PPO Apeliacinio komiteto sprendimą, kuriuo buvo panaikintas šis interpretavimas. Nors ESTT nesirėmė PPO sprendimu, tačiau jo sprendimas gali būti laikomas ketinimu išvengti neatitikimų su PPO taisyklėmis⁷⁵.

Išvados

ESTT jurisprudencija dėl DSB sprendimų tiesioginio veikimo yra nuosekli. *Van Parys*, *IKEA* ir *FIAMM* sprendimai aiškiai parodo, kad teismas kategoriškai atmeta galimybę remtis DSB sprendimais, siekiant ginčyti ES institucijų priimtų teisės aktų teisėtumą. Pagrįsdamas tokią poziciją jis remiasi PPO ginčų sprendimo specifika, akcentuodamas argumentus dėl ginčo šalių derybų svarbos bei nepakankamo apibusiškumo principo. ES teisės doktrinoje galima surasti ir papildomų argumentų, paneigiančių DSB sprendimų tiesioginio veikimo galimybę ES teisėje. Labiausiai išplėtoti būtų argumen-

71 Thies, A. Cases T-69/00, FIAMM and FIAMM Technologies, T-151/00, Le Laboratoire du Bain, T-301/00, Fremaux, T-320/00, CD Cartondruck AG, T-383/00, Beamglow Ltd and T-135/01, Giorgio Fedon & Figli S.p.A., Fedon S.r.l. and Fedon America USA Inc., Judgments of 14 December 2005, Grand Chamber of the Court of First Instance. *Common Market Law Review*. 2006, 43(4): 1163.

72 Lavranos, N. The Chiquita and Van Parys Judgments: an Exception to the Rule of Law. *Legal Issues of Economic Integration*. 2005, 32(4): 458.

73 Lock, T., *supra* note 33, p. 238.

74 Bronckers, M. From direct effect to muted dialog: recent developments in the European Courts case law on the WTO and beyond. *Journal of International Economic Law*. 2008, 11(4): 890.

75 *Ibid.*, p. 5.

tai dėl DSB sprendimų teisinės prigimties bei išimtinės ESTT jurisdikcijos aiškinti ES teisės normas pažeidimo.

Atliktas tyrimas parodė, kad argumentai, atmetantys DSB sprendimų tiesioginio veikimo galimybę ES teisėje, nėra įtikinami. Todėl pritartume Generalinio advokato S. Alber pozicijai, kad DSB sprendimai turėtų būti privalomi, bent jau kai pasibaigia laikotarpis, skirtas jiems įgyvendinti. Nepaisant to, kad PPO ginčų sprendimo sistema yra specifinė ir pasižymi tam tikru lankstumu, ji yra sukurta tam, kad pakeistų kitus ginčų sprendimo mechanizmus ir būtų privaloma Susitariančioms šalims. Esminė aplinkybė, pagrindžianti DSB sprendimų tiesioginį veikimą, būtų ta, kad DSB sprendimas ginčo šalims yra privalomas ir jos turi „besąlygiškai“ jį priimti. Todėl DSB sprendimų tiesioginis veikimas turėtų būti grindžiamas teisėtumo principu. Būtent Sąjungos kaip teisinio darinio ypatumai turėtų lemti DSB sprendimų privalomumą.

Literatūra

- Byla C-351/04, *Ikea Wholesale Ltd v. Commissioners of Customs & Excise*, [2007] ECR I-7723.
- Byla 104/81, *Hauptzollamt Mainz v. CA Kupferberg & Cie. KG*, [1982] ECR 3641.
- Byla 121/06, *FIAMM and Others v. Council and Commission*, [2008] ECR I-6513.
- Byla 181/73, *Haegeman v. Belgian State*, [1974] ECR 449.
- Byla 21-24/72 *International Fruit Company NV v. Produktschap voor Groenten en Fruit*, [1972] ECR I-1219.
- Byla 26/62, *Van Gend & Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen*, [1963] ECR I.
- Byla 70/87, *Fédération de l'industrie de l'hui-lerie de la CEE (Fediol) v. Commission*, [1989] ECR I-01781.
- Byla C-149/96, *Portugal v. Council*, [1999] ECR I-08395.
- Byla C-377/02, *Léon Van Parys NV v. Belgisch Interventie – en Restitutiebureau (BIRB)*, [2005] ECR I-1465.
- Byla C-69/89, *Nakajima All Precision Co. Ltd v. Council*, [1991] ECR I-2069.
- Bronckers, M. From direct effect to muted dialog: recent developments in the European Courts case law on the WTO and beyond. *Journal of International Economic Law*. 2008, 11(4).
- Collier, J.; Vaughan, L. *Ginčų sprendimas tarptautinėje teisėje: institucijos ir procedūros*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
- Danwitz, T. Der EuGH und das Wirtschaftsvölkerrecht – ein Lehrstück zwischen Europarecht und Politik. *Juristenzeitung*. 2001.
- ETT Nuomonė 1/91 „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ [1991] ECR I-6079.
- Generalinio advokato Leger, P. išvada byloje Nr. C-351/04 [2007] ECR I-7723.
- Generalinio advokato Alber, S. išvada byloje Nr. C-94/02 P [2003] ECR I-10565.
- Generalinio advokato Geelhoed, L. A. išvada byloje C-313/04, [2006] ECR I-06331.
- Generalinio advokato Tizziano, A. išvada byloje Nr. C-377/02, [2005], ECR I-1465.
- Held, S. *Die Haftung der EG für die Verletzung von WTO-Recht*. Tübingen, 2006.
- Herrmann, Ch.; Weiss, W.; Ohler, Ch. *Welthandelsrecht*, 2. Aufl. München, 2007.
- Lavranos, N. The Chiquita and Van Parys Judgments: An Exception to the Rule of Law. *Legal Issues of Economic Integration*. 2005, 32(4).
- Lock, T. *Das Verhältnis zwischen dem EuGH und internationalen Gerichten*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.

- Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 2 Priedas Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620.
- Rapp-Lücke, J. S. *Das rechtliche Verhältnis zwischen dem Streitbeilegungsgremium der Welthandelsorganisation und dem Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften*. Baden-Baden, 2004.
- Sauer, H. *Jurisdiktionskonflikte in Mehrebenensystemen / Conflicts of jurisdictions in multi-level systems: die Entwicklung eines Modells zur Lösung von Konflikten zwischen Gerichten unterschiedlicher Ebenen in vernetzten Rechtsordnungen*. Berlin: Springer, 2008.
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1637/98, iš dalies keičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 404/93 dėl bendro bananų rinkos organizavimo, *OL L* 210, 1998.
- Tarybos reglamentas (EBB) Nr. 404/93 dėl bendro bananų rinkos organizavimo, *OL L* 47, 1993.
- Thies, A. Cases T-69/00, FIAMM and FIAMM Technologies, T-151/00, Le Laboratoire du Bain, T-301/00, Fremaux, T-320/00, CD Cartondruck AG, T-383/00, Beamglow Ltd and T-135/01, Giorgio Fedon & Figli S.p.A., Fedon S.r.l. and Fedon America USA Inc., Judgments of 14 December 2005, Grand Chamber of the Court of First Instance. *Common Market Law Review*. 2006, 43(4): 1145.
- Weber, A.; Moos, F. Rechtswirkungen von WTO-Streitbeilegungssenscheidungen im Gemeinschaftsrecht. *Europäische Zeitung für Wirtschaftsrecht*. 1999.
- Zonnekeyn, G. A. The Status of Adopted Panel and Appellate Body Reports in the European Court of Justice and the European Court of First Instance. *Journal of World Trade*. 2000, 34.

LEGAL EFFECT OF WTO DISPUTE SETTLEMENT BODY DECISIONS ON THE EUROPEAN UNION LAW

Inga Daukšienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *World Trade Organization (WTO) Agreement includes the Annex 2 Dispute Settlement Understanding (DSU) that reveals with WTO dispute settlement rules and procedures. The Dispute Settlement Body (DSB) is hereby established to administer these rules and procedures.*

The article analyses the problematic issues of the direct effect of the DSB decisions in the European Union (EU) legal order. ECJ concluded that an individual does not have the right to challenge, the incompatibility of Community measures with WTO rules, even if the DSB had previously declared the EU legislation to be incompatible with those rules.

The position of the ECJ is based on the WTO dispute settlement system specifics—the importance of the negotiation between the parties, even after the DSB decision-making and lack of reciprocity, which means that major commercial partners of the EU does not recognize the direct effect of DSB decisions.

The ECJ position and arguments cause disputes among the effect of DSB decisions on the EU legal order. Some authors agree with the ECJ position and provide additional arguments. For example, the direct effect of DSB decisions in EU law could damage the prerogative jurisdiction of ECJ to interpret EU law. In addition to this, some authors claim that the DSB is not a court because it does not comply with requirements of judicial institution. Other authors disagree with the position of the ECJ and provide persuasive arguments that doubt the position of the ECJ.

The article analyses in more detail the arguments of ECJ as well as submit the scientific discourse identifying and assessing the pros and cons of the direct effect of the DSB decisions in EU law.

Keywords: *the Court of Justice of the European Union, WTO Dispute Settlement rulings, DSB decisions, direct effect.*

Inga Daukšienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: Europos Sąjungos institucinė teisė, Europos Bendrijų vidaus rinkos laisvės: steigimosi laisvė, laisvas darbuotojų judėjimas, laisvas paslaugų teikimas.

Inga Daukšienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, Associate Professor. Research interests: European Union institutional law, freedoms of the internal market: freedom of movement for workers, freedom of establishment, freedom to provide services.